

WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: **LUDOMIR SAWICKI i WIKTOR ORMICKI**

KRAKÓW-DĘBNIKI, UL. BARSKA L. 41.

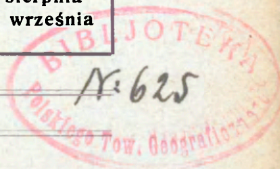
Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, lipiec 1927 r.

II-gi Zjazd słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce.

W dniach 2—12 czerwca b. r. odbył się w Polsce II. Zjazd słowiańskich geografów i etnografów. Instytucja ta zapoczątkowana została I. Zjazdem w Pradze 1923 r. zwołanym z inicjatywy niedawno zmarłego znakomitego serbskiego geografa prof. J. Cvijića. Urządzenie zjazdu należało do Komisji Geogr. P. Akad. Um., która powołała do życia Komitet Organizacyjny z prof. Romerem ze Lwowa jako przewodniczącym i prof. Sawickim z Krakowa, jako generalnym sekretarzem; stworzono ośm sekcji fachowych i szereg komitetów lokalnych. Ustaliwszy program zjazdu o charakterze podróży po Polsce, przeprowadzenie powierzono prof. Sawickiemu. Prace przygotowawcze pod jego kierunkiem trwały kilka miesięcy. Wydano broszurę informacyjną statystyczną p. t. „Polska w cyfrach“ J. Wąsowicza i A. Zierhoffera i „Przewodnik Kongresowy“ (w wyd. polskim i franc.) zawierający artykuły 42 fachowców, pod red. L. Sawickiego, nadto dzieło p. t. „Zarys tektoniki Polski“ J. Nowaka; wydrukowano i rozesłano przed zjazdem streszczenia przeszło 200 zgłoszonych komunikatów naukowych.

Wojskowy Inst. Geogr. oraz Inst. Kartogr. „Atlas“ dostarczyły kompletów map potrzebnych w czasie objazdu Polski. Członków liczył Zjazd przeszło 400 — z tego około 150 z poza granic Polski. Większość ich stanowili Czeši, następną liczebnie grupą byli Jugosłowianie, potem Bułgarzy, — SSSR reprezentowali delegaci Leningradzkiej Akademji i uniwersytetu w Moskwie. Nie brakło reprezentantów żadnego z uniwersytetów, Akademji i Towarzystw geogr. i etnogr. w państwach słowiańskich. Na czele delegacji bułgarskiej stał prof. Miletić, prezes Bułg. Akad. Nauk i prof. Ischirkoff z Sofji — czesko-słowackiej prof. Svamera, prezes poprzedniego zjazdu i prof. Daneš z Pragi — jugosłowiańskiej gen. Bosković, szef wojskowego Instytutu Geogr. w Belgradzie i prof. Milojević, — sowieckiej gen. Szokalskij i prof. Pawłow z Akad. Leningradzkiej. Poza Słowia-

nami brali udział w Zjeździe w charakterze gości Francuzi a mianowicie prof. de Martonne i Blondel z Uniw. Paryskiego i Franc. Tow. Geogr. oraz prof. Deffontaines z Uniw. w Lille, — Włosi: prof. Cavaci z Florencji i doc. Riccardi z Rzymu, Anglików reprezentował Cptn. Bartholomew, delegat R. Soc. of Edinburgh, Amerykę prof. Manning z Columbia Uniw. w N. Yorku. — Członkowie zagraniczni, którym towarzyszyła pewna ilość polskich fachowców z różnych działów geogr. oraz biuro Zjazdu, znaleźli pomieszczenie w pociągu kongresowym, który obwieź ich miał po Polsce. Droga rozpoczęła się w Dziedzicach d. 2. VI., gdzie nastąpiło powitanie gości i obejmowała następujące etapy: Katowice, Poznań, Gdynia, Warszawa, Wilno, Lwów, Boryslaw, Zakopane, Kraków. W każdej z tych miejscowości prócz oficjalnych przyjęć i uroczystości odbywały się zwiedzania zorganizowane przez Komitety lokalne i prowadzone przez fachowców wycieczki (geol., morfol., antropogeogr., geobotan.) oraz naukowe posiedzenia, które w Katowicach i Poznaniu wypełniał szereg odczytów informacyjnych o Polsce.

Uroczyste otwarcie Zjazdu nastąpiło w Warszawie 5. czerwca w obecności P. Prezydenta Rzpltej. Na pierwszym zebraniu plenarnym wybrano prezydentem Zjazdu prof. Svamberę z Pragi, wiceprezesami gen. Boskovića z Belgradu, prof. Miletića z Sofji i gen. Szokalskiego z Leningradu. Przewodnictwo Sekcji I (Kartografja, Geofizyka, Geodezja, Meteorolog., Klimatolog., Hydrogr.) objęli: Kovatschew (Sofja), Rausch (Praga), Semerád (Brno), Vološin (Praga), Vujević (Belgrad), zast. polski: pułk. Kreutzinger (Warszawa); w sekcji II (Geomorfologia i Geologia): Kettner (Praga), Petković (Belgrad), Novak (Praga), Purkyne (Praga), Czerniawskij (Podjebrad) Tučan (Zagrzeb), Volko (Lipt. św. Mikulasz) — zast. polski Smoleński (Kraków); w sekcji III (Fytogeogr.): Domin (Praga), Košanin (Belgrad), Stojanoff (Sofja), Suza (Berno), — pol. zast. Hryniewiecki (Warszawa); w Sekcji IV (Zoogeogr.): Stanković (Belgrad), Rakowsky, — pol. zast. Jakubski (Poznań); w sekcji V (Antropogeogr.): Dvorsky (Praga) Ischirkoff (Sofja), Milojević (Belgrad), — pol. zast. Pawłowski (Poznań); w sekcji VI (Antropol., Etnografja, Etnolog.): Horak (Praga), Kolesa (Praga), Medwecky (Bojnica), Miletić (Belgrad), Pawłow (Leningrad), Wydra (Bratysława), — pol. zast. Czekanowski (Lwów), w sekcji VII (Geogr. regionalna): Borsow (Leningrad), Daneš (Praga), Nabelek (Berno), — pol. zast. Arctowski (Lwów); w sekcji VIII (Geogr. historyczna i hist. geografji): Cvetic (Belgrad), Dedina (Praga), — pol. zast. Semkowicz (Kraków). Posiedzenia sekcyjne odbyły się w Warszawie, Wilnie, Lwowie i Krakowie — plenarne w Warszawie, Lwowie i Krakowie. Mimo że kilka sekcji podzielono na równocześnie obradujące poddziały, nie wszystkie komunikaty mogły zostać wygłoszone. Szczególnie obficie przedstawiał się program sekcji I, II i VI. W Krakowie 12 czerwca nastąpiło zamknięcie zjazdu i ogłoszenie jego uchwał i rezolucji. Do najważniejszych należy przedewszystkiem uchwalenie obowiązującego statutu, ustalenie przez to organizacji Zjaz-

dów, stworzenie Rady słow. G. i E. jako organu głównego. Zapewnienie ciągłości pracy Zjazdów ma na celu projekt założenia stałego biura Zjazdów. Rezolucja w sprawie pogranicznych Parków Narodowych popiera podjętą przez Polskę i Czechosłowację realizację międzynarod. współpracy nad ochroną przyrody, rozpoczętą na terenie Tatr, Pienin, Babiej Góry i Czarnohory. — Sekcja geodetyczna uchwaliła stworzenie Komitetu dla połączenia i ujednostajnienia prac geodetycznych, podniosła potrzebę używania sieci geogr. w mapach katastralnych, powzięła rezolucję w sprawie stosowania metod aerofotogrammetrycznych przy zdjęciach katastralnych i w sprawie postulatu śledzenia przy pomocy powtarzanych pomiarów ruchów skorupy ziemskiej. — Sekcja klimatolog. powzięła szereg uchwał mających na celu poparcie badań nad promieniowaniem słonecznym oraz spostrzeżeń meteorologicznych. — Sekcja zoogeogr. stwierdziła konieczność zapewnienia językom słowiańskim odpowiedniego stanowiska w międzynarod. ruchu naukowym i podkreśliła potrzebę założenia wspólnego słowiańskiego czasopisma zoogeograficznego. — Sekcja antropogeogr. wezwała słowiańskich geografów do przeprowadzenia naukowego podziału Karpat z uwzględnieniem nazw ludowych dla ich części. Sekcja etnograficzna uchwaliła rezolucję w sprawie pracy muzeologicznej i wybrała osobną komisję — postanowiła nadto na następnym Zjeździe utworzyć odrębne sekcje dla etnografji, antropologii i spraw muzeum etnograficznego wszechsłowiańskiego, — zaapelowała do słowiańskich towarzystw etnogr. o prowadzenie studjów nad prozą i pieśnią ludową. Rezolucje sekcji dydaktyki geogr. odnosiły się do nawiązania bliższych stosunków między nauczycielami geografji w państwach słowiańskich, do metod współpracy na polu dydaktyki i metodyki nauczania.

Na zaproszenie Rządu jugosłowiańskiego, przedłożone przez gen. Boskovića, uchwalono Zjazd następny odbyć w r. 1930 w Belgradzie.

Sprawozdanie ze Zjazdu, zawierające tekst komunikatów naukowych, protokoły z posiedzeń i uchwały, obejmie 2 tomy, po około 1000 str. i da jasny obraz jego pracy i wyników. Zjazd miał niewątpliwie doniosłe znaczenie nie tylko ze względu na ważność poruszanych na nim zagadnień naukowych lecz również przez zapoznanie przedstawicieli narodów słowiańskich z ziemią polską i jej kulturą, do czego sposób zorganizowania Zjazdu w Polsce szczególnie się nadawał.

J. Sm.

Ruch geograficzny w świecie i w Polsce.

(Mouvement géographique dans le monde et chez nous).

I. Towarzystwa i czasopisma (*Sociétés et Revues*).

Sprawozdanie z działalności Koła Geografów U. U. J. w Krakowie za rok administracyjny 1926/27. Koło liczyło 188 członków (4 honorowych, 5 wspierających i 179 zwyczajnych). Na czele Zarządu stał kol. Simche Zdzisław z wiceprezesem kol. Janiną

Jopkówną. Sekretarzował kol. Walentowski (Kłoszek — zastępca), skarb prowadził kol. Polowiec (Michalski), bibliotekę kol. Sarnicki (Stahl). Obowiązki gospodarzy sprawowali kol. Fiałkowska i kol. Jamka sen.

W skład Komisji Rewizyjnej wchodził kol. Czort Tadeusz (przewodniczący) oraz kol. Gertlerówna i Latinikówna.

Na u k o w a działalność koła rozwijała się w kierunku odczytowym, wydawniczym i organizacji kursów. a) Zebrania naukowych odbyło się 17 przy udziale 493 członków (320 kolegów i 173 koleżanki) co daje średnią frekwencję 29 osób. Ze względu na tematy trzy odczyty miały charakter metodyczny, jeden poświęcony był zagadnieniom geografii ogólnej, 9 geografii regionalnej, 1 kartografii. Z pozostałych czterech — dwa były sprawozdawcze z wycieczek i dwa dyskusyjne nad II naukowym sprawozdaniem Koła. W okresie sprawozdawczym urządzono 2 wycieczki do Jaworzna oraz w grupę Pilszczańską).

b) Kursów zorganizowano dwa: „kurs czytania map“ w I trym. bezpłatny (kol. Moskała) i „kurs przygotowawczy do egzaminu z kartografii“ w III trym. za opłatą (kol. Romański).

c) W druku znajduje się „Zarys kartografii“ skrypt z wykładów prof. Korbla, przygotowany przez kol. Romańskiego.

Biblioteka Koła (573 dzieł w 783 tomach, 544 map, 5 atlasów, 1 mapa ścienna, 1 globus) powiększyła się o 122 dzieła w 146 tomach, wykazuje frekwencję (8 miesięcy — 445 osób.

O b r ó t k a s o w y wynosił 7083 03 zł. (przychód 3982·45 zł., rozchód 3100 63 zł.). Celem ułatwienia kolegom nabywania dzieł naukowych Koło pośredniczyło w sprzedaży i kupnie prowadząc „kram Koła“ (kol. Kłoszek). „Kram“ sprzedał 225 książek 170 osobom przy obrocie 1301·86 zł. (zysk Koła 151 02 zł.).

Praca Koła toczyła się w 5-ciu sekcjach:

- 1) Sekcja zbiorowych prac naukowych (kier. kol. Kłoszek);
- 2) Sekcja kartograficzna (kier. techniczny kol. Moskała, kier. naukowy kol. Romański);
- 3) Sekcja fotograficzna (kier. kol. Walentowski).
- 4) Sekcja towarzysko-zabawowa (kier. kol. Jamka sen.);
- 5) Sekcja dochodów niestałych (kier. kol. Lewiński).

Na życzenie kuratora Koła prof. dra L. Sawickiego Walne Zebranie odbyło się dnia 25 maja b. r. Dokonano na niem wyboru nowych władz Koła.

Do Zarządu weszli: kol. Romański Bolesław (prezes), Polowiec Franciszek (wiceprezes), Borkowski H. (sekretarz), Pietsch K. (zastępca), Leja Cz. (skarbnik), Kłoszek K. (zastępca), Gawlikówna Ant. (biblioteka), Leszczycki Stan. (zastępca), Musianowiczówna W. i Arendt Tad. (gospodarze). Na czele Komisji Rewizyjnej pozostał nadal kol. Czort, jako przewodniczący. Ponadto weszli kol. Jopkówna J. i Jamka sen.

Z inicjatywy Zarządu odbył się w dniach 13 i 14 czerwca b. r. w Krakowie I Zjazd Ogólny Kół Geogr. Stud. Uniw. Rzplitej Polskiej — o czym obszerniej na innym piszemy miejscu.

II. Zjazdy (*Congrès*).

I Zjazd Ogólny Kół Geogr. Stud. Uniw. Rzplitej Polskiej. W dniach 13—14 czerwca b. r. odbył się w Krakowie z inicjatywy Koła Geogr. U. U. J. I. Zjazd Ogólny Kół Geogr. Stud. Uniw. Rzplitej Polskiej, w którym wzięły udział przez swych delegatów Koła: Krakowskie, Lwowskie, Poznańskie i Warszawskie. O zwołaniu I. Zjazdu Kół Geogr. zdecydowała żywo odczuwana we wszystkich Kółach, potrzeba wzajemnego porozumienia się w sprawie metod pracy na polu nauki i samopomocy w poszczególnych Kółach. Wyrazem tej potrzeby był też przedłożony przez Koło Krakowskie projekt stworzenia Związku Kół Geograf. Stud. Uniw. Rzplitej Polskiej. Projekt ten znalazł uznanie i na Zjeździe utworzono *Związek Kół Geogr.*, oraz dano mu podstawy bytu przez uchwalenie tymczasowego statutu Związku. Celem Związku jest ożywienie i wzmoczenie życia naukowego młodzieży zrzeszonej w Kółach Geogr., oraz ułatwienie jej studjów na Uniwersytecie przez utrzymywanie stałej łączności między Kółami, przez popieranie ich działalności naukowej, przez podejmowanie akcji zmierzających do ułatwienia młodzieży akademickiej studjów geograficznych oraz urządzenie wspólnych wycieczek, zjazdów naukowych i t. d. Organami Związku są Zjazd Ogólny i Komitet Wykonawczy, wybierany przez Zarząd Koła tego środowiska, w którym odbędzie się przysły Zjazd. Na miejsce najbliższego Zjazdu ogólnego wybrano Warszawę. Z uchwał powziętych na I. Zjeździe Kół Geografów, zasługują na szczególniejszą uwagę te, które odnoszą się do stałej wymiany między Kółami wiadomości o tematach prac seminaryjnych i kandydackich, podejmowanych w poszczególnych środowiskach uniwersyteckich, oraz do wzajemnej wymiany między bibliotekami dubletów. Zjazd postanowił też wszcząć starania o ulgi przy opłatach przejazdu koleją dla indywidualnych wycieczek naukowych.

Związek Kół Geogr. Stud. Uniw. Rzplitej Polskiej rokuje wszelkie nadzieje, że w życiu naukowym Kół, zrzeszających młodych pracowników na polu geografji odegra poważną rolę, przyczyniając się przez to do dalszego a pięknego rozwoju nauk geograficznych w Polsce.

T. C.

III. Ekspedycje. (*Expéditions*).

Australja. — *Podróż naukowa przez centralną Australję.* W roku zeszłym w czasie od maja do sierpnia przebył dr. Basedow środkową Australję; wyruszył on ze stacji Charlotte Water (granica między pd. Australją a obszarami pn.); posuwał się na zachód wzdłuż pasma Petermanna, aż do granicy zach. Australji.

Azja. — *Dalsze podróże i badania Trinklera w Karakorum.* Znany podróżnik i badacz Trinkler E. udał się w kwietniu b. r. w towarzystwie geologa H. de Terra w dłuższą 18-miesięczną podróż badawczą w góry Karakorum, Kuen-lun i do wschodniego Turkestanu.

Ekspedycja ma przebyć następującą drogę: wychodząc z doliny górnego Indusu z Leh przez przełęczę wsch. Karakorum osiągnąć wyżynę Aksai-Czin i zejść przez zach. Kuen-lun do basenu Tarim.

Studja zoogeograficzne i etnograficzne w pn. Mandżurji podjęli: W. Stötzner, H. Maier i Fritsch. Koszta wyprawy ponosi niemiecka organizacja naukowa.

Badania w obszarze źródłiskowym Yarkandy. Mason, major angielski prowadził w roku 1926 badania w dolinie Shaksgam i w najbliższym sąsiedztwie szczytu K₂, zwracając główną uwagę na położone w obszarze źródłiskowym Yarkandy pasmo Aghil.

Arktyda. — *Badania geologiczne w Grenlandji.* Znany w Polsce geolog duński Lauge Koch osiągnął 8 kwietnia 1927 r. Danmarkshavn, położony na pn.-wschodnim wybrzeżu Grenlandji. Danmarkshavn jest najdalej ku północy wysuniętym punktem, ku któremu kierował się Koch, badając geologię wschodniego wybrzeża Grenlandji.

Europa. — *Podróż naukową na Islandję* przedsięwziął z początkiem b. m. prof. krak. Akademii gór. dr. Walery Goetel w towarzystwie brata swego Ferdynanda, znanego i cenionego literata. Właściwe studja rozpoczną się w Reykyavik; prof. Goetel zamierza przebyć Islandję w poprzek, tak by dostać się do jednego z portów na wschodnim wybrzeżu. Przedmiotem badań są zjawiska wulkaniczne i problemy natury geologicznej. Planowane jest poczynienie większych zbiorów dla krakowskich wyższych uczelni. W drodze powrotnej przewidziane jest lądowanie w Bergen celem przeprowadzenia kilku wycieczek po Laponji.

Podróż potrwa 8 tygodni.

Podróż naukowa prof. Sawickiego na Bałkan i na Bliski Wschód. 15 czerwca opuścił prof. Ludomir Sawicki Kraków, udając się w pięciomiesięczną podróż naukową. Podróż skierowana jest do Rumunii, Besarabji, na Mołdawję, do Dobrudży i do delty Dunaju. W okresie tym towarzyszą prof. Sawickiemu pp.: Obrębski J. (etnolog), Domaniewski J. (zoolog), Książkiewicz (geolog), Sokołowski M. (botanik) oraz asystent jednego z uniwersytetów rumuńskich p. Jon Conea. Pierwszy etap podróży kończy się w Konstantynopolu, skąd wyżej wzmiankowani uczestnicy wracają; prof. Sawicki uda się następnie do środkowej Azji Mniejszej w towarzystwie pp.: dra Jakubowskiego (prof. zoologii), dra Kowalskiego (prof. orientalistyki), dra Boh. Świderskiego (geologa). Zamierzone jest kilkakrotne przecięcie badanego obszaru. (Miejscowością najdalej na wschód wysuniętą, do której podróż dotrze, jest Cezarea).

Oceany. — *Pomiary siły ciężkości* przeprowadzał na holenderskiej łodzi podwodnej R. XIII geofizyk Dr. A. Vening Meinesz. Uczony odbył podróże przez Atlantyk, Kanał Panamski i Ocean Spokojny do Soerabaja (przeszło $\frac{1}{2}$ roku) dokonując po opuszczeniu europejskiego szelfu codziennie pomiarów w zanurzonej okręcie. Według informacji holenderskich wyniki zapowiadają się cie-

kawie. W b. r. kontynuowano te badania na wodach australijsko-indyjskich.

Afryka. *Studja w obszarze Ruwenzori* prowadził w r. 1926 G. N. Humphreys; przebył on pasmo ze wsch. na zach. i odkrył kilka jezior. W czasie drugiej podróży poczynił znaczne zbiory przyrodnicze.

• *Dalsze odkrycia wygasłych wulkanów w Afryce.* W związku z sygnalizowaniem w roku 1920 przez Ch. Mitchela — z okazji przelotu nad pustynią Bajuda — występowaniem krajobrazu „księżycowego“ stwierdził w kwietniu b. r. gubernator prowincji Berber H. C. Jackson, że na granicy prowincji Berber i Dougola (32° wsch. długi, 18° 5' pn. szeroki) występują dwa wygasłe wulkany. Jeden z nich Dżebel Maszüg jest silnie zniszczony, drugi natomiast Hosz el Deluma jest dobrze zachowany. W pobliżu leży trzeci nazwiskiem Dżebel el Mualih. Wulkany wyżej opisane mają leżeć na wschód od wzmiankowanego na wstępie księżycowego krajobrazu Mitchela.

IV. Wiadomości drobne (*Informations courantes*).

Polska. *Gospodarka drobnych gospodarstw rolnych* jest w krajach Europy Zachodniej przedmiotem bardzo skrupulatnych i wyspecjalizowanych metodycznie badań. U nas prowadzi się te badania od niedawna, a opublikowane w „Przemśle i Handlu“ (1927 r. 18. str. 578—580), krótkie ale rzeczowe sprawozdanie inż. St. Antoniewskiego rzuca ciekawy snop światła na stosunki, panujące w tej dziedzinie. Ograniczymy się tutaj do podania wyników: (odsyłając zainteresowanych do wzmiankowanego źródła „Przychód kasowy drobnych gospodarstw rolnych“).

1) Im mniejsze jest gospodarstwo, tem większe stosunkowo osiąga wpływy.

2) W miarę wzrostu wpływów kasowych na jednostkę powierzchni wzrasta w liczbach absolutnych suma wydatków na artykuły przemysłowe (procentowo jednak maleje).

3) W miarę wzrastania obszaru gospodarstwa maleją wydatki na wyroby przemysłowe.

4) W miarę wzrostu przychodu podnosi się konsumpcja węgla, nafty, mydła, obuwia, odzieży i bielizny, narzędzi, drobnych środków produkcji oraz nawozów sztucznych.

5) Wydatki na czytelnictwo są najwyższe w niższych kategoriach gospodarstw.

W dalszych rozważaniach autor opiera się na podziale Polski na wschodnią i zachodnią wzdłuż Sanu, Włsy i kolei Warszawa—Działdowo i wykazuje postępujący ze wschodu ku zachodowi wzrost dochodu kasowego z jednostki powierzchni, któremu towarzyszy wzrost absolutny wydatków na wyroby przemysłowe, ale spadek procentowego stosunku tych wydatków do dochodów. W związku z niższą kulturą na wschodzie maleje procentowy stosunek na artykuły użytku osobistego i domowego, jakkolwiek absolutnie też wzrasta.

Interesującym jest stosunek wpływów kasowych z produkcji roślinnej a zwierzęcej. Naogół w gospodarstwach większych poważniejszą rolę gra produkcja zwierzęca, niezależnie zaś od tego wpływy z produkcji zwierzęcej stale przekraczają 50% ogółu wpływów.

Afryka. *Pola diamentowe nad rz. Cranje.* W alluwjach rzeki Cranje (Unja pd.-afrykańska) w jej obszarze ujściowym w wysokości od 6 do 60 m n. p. m. stwierdzono obfite występowanie djamentów. Największy z okazów do tej pory znalezionych waży 81 karatów.

Los portu Tamatave (Madagaskar) został przesądzony. Port ten uległ niedawno silnemu zniszczeniu przez cyklon. Wobec tego, że w ostatnim

stuleciu zanotowano na Madagaskarze 139 cyklonów a Tamatave prawie bez wyjątku niemal zawsze znajdowało się w obszarze objętym cyklonem, postanowiono zaniechać jego odbudowy na korzyść portu Diego—Suarez.

Uprawa kakao na Wybrzeżu Złotem. Kakao, stanowiąc 80% ogólnej wywozu z Wybrzeża Złotego jest głównym produktem eksportowym tej kolonii angielskiej. Produkcja spoczywa przedewszystkiem w ręku tubylców, co jest równocześnie wskaźnikiem gospodarczego rozwoju Czarnych. Handel kakaem opanowany jest w zupełności przez Anglików, którzy dążą do stworzenia analogicznych warunków, jak w zakresie produkcji kauczuku. (Obecnie Anglja kontroluje 60% światowej produkcji kakao).

Wybrzeże Złote eksportowało w r. 1921 prawie 35% światowego eksportu kakao — w r. 1926 48% t. zn., że w ciągu lat 5-ciu udział jego podniósł się o 13%. Stało się to przedewszystkiem w drodze intensyfikacji produkcji jakkolwiek i zwiększenie powierzchni uprawy nie pozostało bez wpływu. W r. 1895 wywieziono 13 t. kakao, w r. 1908 — 12.946 t, w r. 1921 — 133.909 t, w r. 1926 — 229.536 t. Zaznaczyć zaś należy, że do tej pory część zaledwie zdalnych pod uprawę kakao obszarów jest wyzyskana; z tych względów (a konjunktura handlowa jest pomyślna) widoki rozwojowe są bardzo silne.

Do głównych odbiorców kakao ze Złotego Wybrzeża zaliczają się Stany Zjednoczone Ameryki Pn. (w r. 1926 — 66.245 t.), Niemcy (52.272 t.), Anglja (47.509), Holandia (39.372), Francja (15.194).

Ameryka. Warunki kolonizacyjne w Peru. Gospodarka społeczna zmierzając do eksploatacji jak największych obszarów państwowych dokonuje stopniowo coraz skrupulatniejszej regulacji ruchów etnicznych. Dzieje się to w drodze ustawodawczej. Poniżej podajemy, jako niezwykle wprost charakterystyczną próbę kolonizacji zorganizowanej i wydatnie popieranej najważniejsze ustępy z peruwiańskiej ustawy kolonizacyjnej z dnia 20 marca 1927; ustawa ta reguluje nadawanie ziemi osadnikom w dystryktach Montana. a) Rząd nadaje koloniście bezpłatnie 10 ha, rodzinie zaś 30. b) Przez pierwszych sześć miesięcy rząd wypłaca każdej dorosłej osobie zapomogę dzienną w wysokości 1 sola — na każde dziecko 50 centawów. c) Rząd zapewnia każdemu bezpłatną pomoc lekarską ponadto każdemu osadnikowi sprzęt gospodarski, strzelbę wzgl. karabin i po 12 kg nasienia 6 głównych ziemiopłodów prócz innych (jarzyny), d) Każdy osadnik ma bezpłatny przejazd z Callao de Montana. e) Kolonista obowiązany jest do zwrotu kosztów przejazdu sprzętu i środków żywności, gdy odpowiednie władze uznają stan jego plantacji za zadawalniający. f) Każdy osobnik obowiązany jest do pracy przy budowie miasta, gdzie otrzymuje w jednej z ulic parcelę o powierzchni 40 m², na której obowiązany jest wystawić sklep.

Emigracja z Argentyny i immigracja. Ruch migracyjny układał się w Argentynie po zakończeniu Wielkiej Wojny w sposób uwidoczony w niżej podanej tabelce:

Rok	Immigrantów	Emigrantów	Nadwyżka wzgl. niedobór
1918	115.032	123.439	— 8.407
1919	148.754	136.584	+ 12.170
1920	188.688	148.907	+ 39.781
1921	210.523	144.770	+ 65.753
1922	299.200	195.807	+ 103.393
1923	344.713	183.914	+ 160.799
1924	273.500	159.447	+ 114.053
1925	293.176	217.899	+ 75.277
1926	337.710	247.248	+ 90.462

Nowa oceaniczna stacja węglowa. Najbardziej zachodnia z Aleutów, wyspa Kiska została przeznaczoną na stację węglową dla okrętów udających się ze Stanów Zjednoczonych do Chin lub Japonji — celem zwiększenia ich pojemności.

Uruchomienia „Southern Pacific Railway“, łączącej San Francisco przez Guadalajarę z Mexikocytą, dokonano 8 maja br.

Ruch obcych w Stanach Zjednoczonych A. P. W czasie od 1. VII. 1925 do 30. VI. 1926 immigrowało do Stanów Zjedn. A. P. 304.488 osób, emi-

growało zaś 76.992. Średnia emigracja przed r. 1914 (średnia 1910—14) wynosiła 288.578 osób, imigracja zaś 1.033.940.

Immigracja na Kubę zmalała w r. 1926 o 23.625 osób w stosunku do roku poprzedniego; wyniosła 32.260 osób.

Powierzchnia uprawna na Filipinach obejmowała w r. 1925 35 milj. ha. Głównym ziemiopłodem jest ryż (pow. uprawy 1.72 milj. ha, wartość zbioru 192'17 milj. pesos), następnie cukier (112'72 milj. pesos) i kokos (71'84 milj. pesos).

Azja. Wewnętrzna kolonizacja w Turcji. Turecka Rada Ministrów uchwaliła rozpocząć przesiedlanie ludności tureckiej, która do dzisiaj pozostaje jeszcze w Jugosławiji, Rumunji i Bułgarii. Liczbę tej ludności określa się na milion głów.

Jako tereny kolonizacyjne wyznaczono prowincje Kurdów i wschodnią Trację, na których to obszarach stan ludności wobec długotrwałych wojen jest niezwykle nikiły.

Bezpośrednie połączenie Paryż—Tokio. 15 maja br. podjęta została bezpośrednia komunikacja towarowa i osobowa między Paryżem a Tokio przez kolej transsyberyjską. Pociągi kursują 3 tygodniowo: dwa przez stację Mandżurja a jeden przez Chabarowsk—Władywostok.

Największa stacja radiotelegraficzna na Dalekim Wschodzie uruchomioną została we Fukuoka w Irumagunie w Japonji. W przyszłości ma ona służyć komunikacji z Europy i Ameryki, podczas gdy dotychczasowa stacja w Haranomachi w Fukishimie oddaną zostanie dla celów komunikacji wewnętrznej.

Linje kolejowe w Azji. Poniżej podajemy długość toru kol. żel. (w km) w poszczególnych państwach i obszarach azjatyckich w r. 1933 (w nawiasie długość torów z r. 1913): Rosyjska Azja środkowa i Syberja 11.400 (15.910), Chiny 11.544 (9.854), Japonja i Korea 21.098 (10.986), Indie Brytyjskie 65.163 (55.761), Cejlon 1.179 (971), Persja 554 (54), Mała Azja, Syrja Arabia 7.282 (5.468), Indie Portugalskie 78 (82), państwa malajskie 1872 (1390), Indie Holenderskie 3.975 (2771), Indie Francuskie 2398 (2398), Sjam 2.476 (1.130), Pondichery 95 (95), Filipiny 1.303 (1.113).

Projekt nowej linii kolejowej w Transjordanji. Zamierzoną jest jeszcze w b. r. budowa szlaku kolejowego, któryby łączył port Fuada z Bagdadem, biegnąc przez El Arisz, Berseba, Hebron, Jerozolimę, Amman, Kaf, Rutkę i Kerbełę.

Uprawa opium w Mandżurji. Rząd pn.-chiński dozwolił na uprawę i palenie opium za wykupnem licencji.

Dzielnica międzynarodowa w Szanghaju zajmuje obszar o powierzchni 5.584 akrów i była zamieszkała pod koniec 1925 r. przez 832.500 osób. Place budowlane i obszary rolne dzielnicy przedstawiają wartość 42.2 milj. funtów szterlingów. Dochody dzielnicy wynosły średnio rocznie 1'3 milj. funtów szterlingów.

Kolonizacja niziny mongolskiej przez Chińczyków. Urzędnicy w Mandżurji zawiązali towarzystwo kolonizacyjne celem zasiedlenia urodzajnej wschodnio-mongolskiej niziny. Nizina ta leży między rzekami Taonanfu i Czengeziatium i została obecnie dzięki poprowadzeniu kolei żel. Taonanfu-Anganki udostępniona. Do połowy marca b. r. osadzono 1500 emigrantów głównie z Chihli i Szantungu.

Cały obszar jest własnością książąt mongolskich, którzy go wydzierżawili.

Nowa głębia na Pacyfiku. Krążownik niemiecki „Emden“ prowadząc kontrolę pomiarów głębokościowych sondował w rowie Filipińskim w czasie podróży z Makassaru na Celebes do Nagasaki na pn.-wschód od Mindungo głębokość 10.480 m. Do tej pory za największą głębię uchodząco zgłoszone przez japoński okręt wojenny „Mandżu“ sondowanie z r. 1924 w odległości 50 km od wsch. wybrzeża Japonji, które wykazało ponad 9800 m głębokości.

Europa. Ludność w Bułgarii. Przeprowadzony ostatniego grudnia 1926 r. spis ludności w Bułgarii wykazał wzrost stanu zaludnienia. Ludność Bułliczy 5,484.143 głów (r. 1921 — 4,847.971). W związku z tem wzrosła gęstość zaludnienia z 47'2 na 52'6. Szczegółem godnym podkreślenia jest powrót do

charakterystycznej dla stosunków bałkańskich przewyżki mężczyźn nad kobietami.

Zaludnienie starych górskich miast maleje, podczas gdy ludność Sofji wzrosła w ciągu 50 lat 10-krotnie (1880 — 21.000, 1926 — 213.000). Zaludnienie Burgas podniosło się w ciągu ostatnich sześciu lat o 10.000 głów, podobnie i w Filipopolu o 22.000.

Zaludnienie Włoch wynosiło z końcem r. 1925 według dat urzędowych 40,548,583 (koniec 1921: 38,710,576), średnia ilość wypadków: a) urodzeń wynosiła w r. 1925 — 27,47‰ (max. 36,2, minimum 17,4), b) śmierci 16,59‰ (22,3; 13,4). Nadwyżka urodzin 10,28‰ (16; 2,9).

Roczna produkcja mleka w Hiszpanji wynosi 1000 94 milj. l. co przedstawia wartość 552 27 milj. pesetów. Znaczenie tej pozycji w życiu gospodarczem Hiszpanji uwidaczniają następujące daty porównawcze: roczna produkcja oliwy przedstawia wartość 700 milj. pesetów, wina 520, węgla 250, cukru 207.

Reforma alfabetu, kalendarza i miar w Rosji Sowieckiej. Stosunkowo najłatwiej udało się w Rosji przeprowadzić reformę pisowni i alfabetu. Objęła ona przedewszystkiem sfery inteligentne, podczas gdy cała masa ludności niepiśmiennej nie została bezpośrednio ową modernizacją dotknięta. Szersze wprowadzenie nowego alfabetu związane jest z rozbudową aparatu oświaty powszechnej.

Większe trudności wyłoniły się przy reformie kalendarza. Wskutek silnego oporu ze strony szerokich mas ludności wiejskiej — właściwie poza życiem urzędowem — reforma nie zyskała praw obywatelstwa. Przyczyn szukać należy w tendencjach świętowania, w przyzwyczajeniach rolnych itp., których przełamanie drogą ustawodawczą napotyka zawsze na trudności.

Szczególnie jednak trudnem okazało się wprowadzenie w życie dekretu Rady Ekonomicznej w r. 1918, tyżącego przejścia do systemu metrycznego. Jakkolwiek moment reformy był racjonalnie uchwycono (znieszenie sprzętu miar i wag w czasie wojny), jednak koszta okazały się tak wysokie, że administracja sowiecka widziała się zmuszoną przenieść termin wprowadzenia ustawy w życie na rok 1923. — Budżet realizacyjny dekretu podniesiono z 50 milj. rubli na 70, rozkładając reformę na okres 4-letni t. j. do r. 1927. Ciekawem jest, że na wsi łatwiej wprowadzono miary długości aniżeli wagi. Obecnie reforma jest jeszcze w toku.

Produkcja kokonów jedwabniczych osiągnęła we Francji w roku 1926 3,1 milj. kg., co przedstawia wartość 97,9 milj. fr.

Produkcja kokonów jedwabniczych w Bułgarji wyniosła w roku 1926 1,86 milj. kg. (w r. 1925 — 1,7). Hodowla jedwabnika wzrosła szczególnie na pn. — Najwyższy udział w produkcji ma powiat Swilengrad (0,29 milj. kg).

Zapas złóż potasowych w Solikamsku przewyższa według ostatnich obliczeń pięciokrotnie zapasy alzackie.

Pokłady kaolinu i grafitu na Zadnieprzu. Według sprawozdań sowieckiego Komitetu Geologicznego stwierdzono w okolicach Kijowa, Połtawy Chersonu i Jekaterynosławia na kilka miliardów t. oceniane złoża kaolinu, które gdziekolwiek noszą wysokowartościowe żyły grafitowe.

Geologiczne studja nad pokładami żelaza w Kursku zostały ukończone. Zapasy rud określono conajmniej na 15 milionów t. (zapas rud europejskich bez nowo odkrytych w Kursku szacuje się na 13 miliardów t.). Rudy Kurska mają 30 do 50% żelaza, są łatwo dostępne i dają się technicznie korzystnie wyzyskać. W najbliższem ich sąsiedztwie znajdują się kopalnie węgla brunatnego.

Pokłady aluminium na Islandji zostały odkryte we fjordzie Omundar. Miąższość ich jest znaczną, szacowane są na kilkaset milionów tonn. Zawartość aluminium waha się od 32 do 36%, dochodząc gdziekolwiek do 50%.

Produkcja bawełny na Cyprze zmalała znacznie w roku 1926. W roku 1924 25 zbior wynosił 3390 bali, w r. 1925/26 tylko 3320. Fakt ten ma o tyle charakter symptomatyczny, że w tym samym czasie powierzchnia uprawy bawełny wzrosła z 6600 akrów (1925) do 10.500 (1926). Wogóle zaś około 50.000 akrów powierzchni Cypru nadaje się pod kulturę bawełny. W razie podjęcia uprawy na całym zdatnym do niej obszarze zbiór winienby dochodzić 20.000 bali.

V. Notatki naukowe (*Notes scientifiques*).

Wzlot w stratosferę. Lotnik amerykański John A. Macready, który startował w Dayton (Ohio) w r. z. wdarł się dwa razy w stratosferę. Raz notował na wysokości 11.300 m temperaturę -63° C, zaś 500 m wyżej -60° , kiedy indziej w wysokości 10.700 m -61° , podczas gdy na wysokości 11.000 do 11.900 m -55° C.

Studja nad deltami w jeziorach szwajcarskich. Wydział gospodarki wodnej przy szwajcarskiem Ministerstwie Spraw Wewnętrznych prowadził w ubiegłych latach systematyczne pomiary nad ilością materiałów składanych w jeziorach szwajcarskich przez uchodzące do nich rzeki. I tak z każdego km² dorzecza poszczególnych rzek wynosi ubytek masy skorupy ziemskiej (powierzchni), dla rz. Linth (jez. Wallen) 119 m³, Aar (jez. Biel) 241 (średnia z lat 1878—1897) wzg. 112 (1898—1913), Ren (jez. Bodeńskie) 456 (1900—1921), Maggia (jez. Magiore) 612 m³.

Pomijając silną działalność erozyjno-denudacyjną innych rzek wpadających do Lago Magiore — sama tylko rz. Maggia obniża dorzecze rocznie o 0.15 mm, co odpowiada obniżeniu o 1 metr w 6.300 latach.

Sejsmiczność Szwajcarji. A. de Quervain wyodrębnia w Szwajcarji 4 główne obszary sejsmiczne: Wallis, Graubünden, Średniogórze szwajcarskie i Szwajcarję pn.-zachodnią t. j. okolice Bazylei. Sejsmiczność dwóch pierwszych pozostaje w związku z tektoniką. Trzęsienia w obrębie Średniogórza i Jury mają inny charakter. Najradsze są trzęsienia na molassowych obszarach Średniogórza — podczas gdy trzęsienia w Jurze szwajcarskiej, są według zdania prof. Schardta trzęsieniami zapadliskowymi i położyc je należy na karb rozpuszczającej działalności podziemnie krążących wód, przyczem sąsiedztwo z rowem Renu nie może być zlekceważone.

Ważniejsze jednak dla Szwajcarji, bo w skutkach groźniejsze są zsuwy powstające łatwo wskutek lekkich nawet wstrząśnień nadwyřęzających stan równowagi przemieszczanych erozją i denudacją mas.

VI. Recenzje (*Compte-rendus*).

Scheu Erwin. 1) Deutschlands wirtschaftsgeographische Harmonie, Wrocław-Hirt — 1924. 174 str. (70 map w tekście). 2) Des Reiches wirtschaftliche Einheit. (Eine Darstellung der inneren Verflechtung des Deutschen Reiches in allen seinen Teilen). Berlin 1926, 88 str. (40 map w tekście). Celem obydwóch prac jest wykazanie gospodarczych związków i gospodarczej wymiany, zachodzących między poszczególnymi krajami i prowincjami Niemiec, przy jak najdalej idącym podkreśleniu przyrodniczych podstaw. Cel osiąga autor w sposób — mojem zdaniem — nie tylko, że nie doskonały ale z punktu widzenia metodycznego błędny.

Pragnąc pewne zjawiska podkreślać na podstawach przyrodniczych — trzeba od nich wyjść. Autor zaś opiera się na znanych

niemieckiej statystyce towarowo-kolejowej „Verkehrsbezirkach“ — które są jednostkami ekonomiczno-przewozowymi. Stąd we wnioskach na takich podstawach opartych — znajdziemy jedynie potwierdzenie założenia — dodajmy odrazu, geograficznie fałszywego.

A jednak na ogół wnioski autora są zgodne z przebiegiem i rozwojem życia w Niemczech. Dzieje się to w ten sposób, że autor rozumie poza słowem pisanem i niekoniecznie liczy się z obowiązkiem metodycznego objaśniania genezy pewnych map i rozumowań (jaskrawym przykładem mapa 7 na str. 23 pierwszego dzieła lub np. w tem samym dziele na str. 16—19 rozumowanie w odniesieniu do określenia produktywności gleby).

Ciekawe są tu i ówdzie mapki — jako pomysły kartograficzne. Ogólnie rzecz biorąc, poza niektórymi rozdziałami — wartość książki jest niewielka.

Przewodnik geologiczny po Warszawie i okolicy. Lewiński J., Łuniewski A., Małkowski St., Samsonowicz J. Wydawnictwo Oddziału warszawskiego Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności. Warszawa 1927, 178 str. + 1 mapa geolog.

„Ziemie własną trzeba poznać, aby ją móc ukochać“. Oto punkt wyjścia autorów. — „Przewodnik“ składa się z kilku części: a) Samsonowicz J. zaznajamia z budową geologiczną okolic Warszawy, omawiając utwory kredowe, trzeciorzędowe, plejstoceńskie i holocenijskie; dalej zestawiono 13 wycieczek pozamiejscowych z dokładnym itinerarjum i opisem.

b) Geologią miasta, a więc ukształtowaniem powierzchni i budową geologiczną obszaru miasta i petrografią Warszawy zajmuje się Małkowski podając treściwą notatkę o zbiorach geologicznych i mineralogicznych w Warszawie.

c) Całości dopełniają piękne ilustracje, tablica stratygraficzna i paleogeograficzna okolic Warszawy, jakoteż mapa geologiczna (1:200.000) wykonana w W. I. Geograficznym.

Wydanie książki pod względem typograficznym niemal luksusowe. Inicjatywa Warszawskiego Oddziału Komisji Fizjograficznej P. A. U., ściślej mówiąc Sekcji Geologicznej, uwieńczoną została zgoła niecodziennym wynikiem. Nadmienić zaś należy, że wielkim walorem niniejszego dziełka poza jego wysoką wartością naukową — jest stworzenie polskiego przewodnika przewyższającego pod wielu względami podobne, znane mi wydawnictwa zagraniczne — a stanowiącego wzór i pobudkę dla podjęcia analogicznej pracy przynajmniej dla okolic znaczniejszych miast prowincjonalnych.

Stosunki rolnicze Rzeczypospolitej Polskiej. Wydawnictwo zbiorowe opracowane przy współudziale Komitetu redakcyjnego, złożonego z pp. Stanisława Janickiego ministra rolnictwa i dóbr państwowych jako przewodniczącego oraz A. Chłapowskiego J. Gościckiego, J. Hewła, W. Leśniewskiego, J. Mikułowskiego-Pomorskiego, J. Poniatowskiego, J. Raczyńskiego i F. Ubysza. Redagowane przez inż. Stefana Królikowskiego, naczelnika wydziału ekonomicznego Ministerstwa rolnictwa i D. P.

Tom I. Wytwórczość. Wydawnictwo Ministerstwa rolnictwa i dóbr państwowych. Serja A. Nr. 20. Warszawa 1925. 305 str. 4°.

Poważne to dzieło musi się znaleźć w ręku każdego zainteresowanego zagadnieniami gospodarczo-rolniczymi. Przedstawia ono źródło równie ważne dla kupca jak i naukowca, zajmującego się zagadnieniami teoretycznymi. Jako zaletę dzieła podnieść należy jego popularność. Poszczególne rozdziały, a jest ich 31, pisane przez pierwszorzędnych fachowców, dają jasny obraz stosunków panujących w odnośnych dziedzinach wytwórczości. Całe dzieło rozpada się na 5 części. (Wytwórczość roślinna: wytwórczość gruntów ornych, ogrodnictwo, nasiennictwo, łąki i pastwiska, torfowiska; Wytwórczość zwierzęca: konie, bydło, owce, trzoda chlewna, żywienie ważniejszych zwierząt gospodarskich, kozy, drób, gołębie i króliki, rybactwo, pszczelnictwo, łowiectwo; Kultura gospodarstw wiejskich: stan zabudowań, meljoracje, mechaniczna uprawa roślin i stosowanie maszyn rolniczych, nawozy, zwalczanie chorób i szkodników roślin i zwierząt, ubezpieczenia rzeczowe; Lasy: obszar i rozmieszczenie lasów, charakterystyka drzewostanów, ochrona i urządzenie lasów, gospodarka leśna; Przemysł związany z rolnictwem i leśnictwem: cukrownictwo, przemysł ziemniaczany, młynarstwo, przemysł drzewny, przemysł pracujący dla rolnictwa, przemysł ludowy).

Niemal każda część poprzedzona jest dyskusją bądźto materiałów, na których oparto opracowanie, bądź też nosi charakter rozprawki wprowadzającej.

16 map statystycznych dopełnia całości poza licznymi tablicami cyfrowymi.

Pożądaniem byłoby w przyszłości pełne kartograficzne wyzyskanie materiałów stojących do dyspozycji Szan. Autorów. — Spotyka się w tekście kartogramy, gdzie materiał ze szkoda dla czytelnika został w obrębie powiatów zgeneralizowany mimo, że przy zastosowanej podziałce mnóstwo szczegółów można jeszcze przejrzeć i pomieścić.

Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej. Rok wydawnictwa IV. 1925/26. Warszawa, G. U. S. 1927, 550 str.

Praca dokonywana przez G. U. S. i jej rozmach muszą budzić podziw. Nowy „Rocznik“ nie odbiega zasadniczo od układu zastosowanego w r. 1925; niemniej zawiera bardzo poważne uzupełnienia, oparte na postępujących obliczeniach spisu z r. 1921. Odnosi się to przedewszystkiem do stosunków ludnościowych. Na specjalną wzmiankę zasługuje ważny rozdział X, poświęcony spżyciu.

Polska w cyfrach. Z polecenia Komitetu organizacyjnego II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów opracowali J. Wąsowicz i A. Zierhoffer. Lwów 1927. 88 str.

Na niespełna 100 str. „usiłowali autorzy tej książeczki dać odpowiedź na każdą kwestję dotyczącą Polski, a dającą się ująć w cyfrach“ (E. Romer: Słowo wstępne). Trzeba przyznać, że usiłowania autorów w całej pełni się powiodły. — Książeczka prze-

znaczona w pierwszym rzędzie dla obcych, z miejsca zdobyła sobie prawo obywatelstwa w krajowej literaturze. Cechuje ją świadomość celów i umiejętność realizacji zamierzeń. — Dobór materiałów jest niezwykle trafny, układ przejrzysty — treść zaś wielokrotnie wręcz niezwykła! I tak np. tablica 60 na str. 44 posiada doniosłość pierwszorzędno go faktu naukowego o niezwykle głęboko w życie praktyczne sięgających konsekwencjach. Autorowie nie podali metody, którą w tym wypadku zastosowali, czemu z uwagi na charakter publikacji dziwić się nie można; mimo tego jednak byłoby rzeczą nad wyraz pożądaną opublikowanie jej — choćby tylko dla poparcia podanych dat.

Do chwili kiedy to nastąpi, musimy wierzyć — posługując się wynikami na odpowiedzialność autorów.

W. O.

VII. Literatura. (*Littérature*).

Literatura polska (*Littérature polonaise*).

Polska. — Metodyka szkolna (*Pologne — Méthodologie de l'enseignement*).

Kosibianka Jadwiga, Nauka o Polsce Współczesnej a kinematograf, Życie Szkolne 1927, z. 2, str. 71—74.

Koza Ludwik, Rozmieszczenie łądów i mórz (Lekcja w kl. V szkoły powsz.), Przyj. Szkoły 1927, nr. 4, str. 197—199.

Lekcja praktyczna: Półwysep pirenejski (uwagi dyskusyjne) Przyj. Szkoły 1927, nr. 2, str. 94—95.

Łaganowski St., O motywach etycznych przy wykładzie nauk przyrodniczych, Przyj. Szkoły 1926, nr. 20, str. 557—561.

Mła., Nasze góry: Tatry i Karpaty (lekcja prakt.: kl. III, krajobraz górski, warunki życia roślin, zwierząt i ludzi) Przyj. Szkoły 1927, nr. 5, str. 240—242.

Nechay Wiktor, W sprawie rysowania map przy nauczaniu geografii w szkole średniej (*La cartographie dans l'enseignement secondaire*), Czasop. geogr. 1926, IV, z. 4, str. 205—209.

Niemcówna St., O szkolnych wycieczkach geograficznych, Czasop. Geogr. 1926, IV, z. 3, str. 156—161.

Obrazy ścienne szkolne do nauki geografii, Warszawa, Szalay St., 60 × 70 cm.

Ochędolska P., Protokół lekcji geografii, przeprowadzonej w klasie IV-ej 1 klasowej szkoły powszechnej, Temat: Mapa Polski, „Szkoła i Nauczyciel“, Łódź 1926, III, nr. 9, str. 271—277.

Pawłowski Stanisław, Geografia jako przedmiot egzaminów na stopień magistra filozofii (*L'examen de géographie pour le grade „magistral“ dans les Universités Polonaises*), Czasop. geogr. 1926, IV, z. 4, str. 209—212.

Pawłowski Stanisław, Krajoznawstwo a geografia, Ziemia 1926, z. 23—24, str. 394—396.

Pawłowski St., O potrzebie rozbudowy nauki geografii w szkołach średnich, Czasop. geogr. 1926, IV, z. 3, str. 143—156.

Pawłowski Stanisław, Parę słów o nauczaniu geografii w szkołach średnich ogólnokształcących i semin. naucz. Województwa

pomorskiego i poznańskiego (La préparation géographique du personnel d'enseignement dans les écoles de la Voïévodie du Poznań et de Pomorze), *Czasop. geogr.* 1927, t. V, z. 1, str. 15—20.

Romer E., Rola geografji w wychowaniu narodowem, *Czasop. geogr.* 1926, IV, z. 3, str. 139—143.

Szczepaniec, Kartoznawstwo w szkole powszechnej, *Życie Szkolne* 1927, z. 2, str. 75—77.

Taub Szymon, Spostrzeżenia nad pogodą w szkołach powszechnych i średnich (wskazówki praktyczne), 1926, str. 58.

Zierhoffer A., p. Czyżewski J. Zierhoffer A.

Polska. — Różne (Pologne. — Divers).

Bartnicki Leonard, Państwowy Instytut Meteorologiczny, *Przyroda i Technika* 1927, z. 2, str. 66—73.

Fleszarowa R., Państwowy Instytut Geologiczny, *Przyroda i Technika* 1927, z. 3, str. 119—122.

Hertzówna A., Powstanie alfabetu fenickiego, *Wiedza i Życie* 1926, z. 9, str. 16—23.

Instytut Bałtycki i jego dążenia, *Strażnica Zachodnia* 1926, Nr. 1.

Krasowska W., Stacja Meteorologiczna w Bydgoszczy, *Station météorologique à Bydgoszcz*, *Wiad. Met.* 1926, październik, str. 226—267.

Lencewicz St., XIV-ty międzynarodowy kongres geologiczny (Congrès géologique international), *Przegl. Geogr.* 1926, *Revue polonaise de Géogr.*, str. 138—142.

M. J., Polski przemysł kartograficzny, *Przegl. przem.-handl.* 1926, Nr. 5—6, str. 100—101.

Morozewicz J., O zjeździe międzynarodowym geologów w Hiszpanji i o wycieczce na wyspy Kanaryjskie, która się odbyła w związku z tym zjazdem. (Sur la XIV-me session du Congrès Géologique Internationale en Espagne et sur l'excursion aux îles Canaries), *Pos. Nauk. P. I. Geol., C. R. d. Séances d. Service Géol. d. Pologne* 1927, Nr. 16, str. 1—5.

II. Ogólno-polski Zjazd Nauczycieli Geografji, *Czasop. geogr.* 1926, IV, z. 3, str. 137—139.

Pamiętnik 1-go Ogólno-Państwowego Zjazdu Meljoracyjnego w Warszawie (25—28 września 1926 roku), *Inżynierja Rolna* 1926, I, Nr. 5—6.

Peretiatkowiczówna Janina, Książka o wyprawach polarnych, *Wiedza i Życie* 1926, z. 9, str. 23—34.

Piekalkiewicz Jan, Statystyka miejska w Polsce, *Kwartalnik statyst.* 1927, VI, z. 1, str. 1—120.

Szafer Władysław, Sprawozdanie z działalności państwowej Rady Ochrony Przyrody w roku 1926, *Państw. Rada Ochr. Przyrody*, Nr. 9, Kraków 1927, str. 19.

Polska literatura o krajach obcych (Littérature polonaise des pays étrangers).

A. A., Szoty Algieru, a wysychanie Afryki pn., *Przyroda i Technika* 1927, z. 2, str. 79.

Adam J.-Downarowicz K., Belgja w r. 1925, Raporty gospod. placówek zagran., Rzeczposp. Polskiej 1926, Nr. 4, Warszawa 1927, str. 58.

Bouffał Bronisław, Wśród czerwonoskórych Amazonji, Naokoło świata 1926, z. 32, str. 47—58.

Czerwiński M., Użycie wody dla celów gospodarczych w starożytności, Przyroda i Technika 1927, z. 2, str. 60—66, z. 3, str. 113—119.

Dębicki Zdzisław, Anglja a Polska, Morze 1925, z. 5, str. 2-3.

Godlewski Leon, Warunki powodzenia handlu z Persją, Przemysł i Handel 1926, Nr. 52, str. 1626/27.

Gumplowicz Władysław, Norwegja, Wiedza i Życie 1927, z. 2, str. 1—19.

Gumplowicz Władysław, Stany Zjednoczone Ameryki, ibd., 1926, z. 9, str. 44—53, z. 10, str. 49—63.

Gumplowicz Władysław, Francja i Francuzi, ibd., 1926, z. 7, str. 1—14.

Humphreys H. F., Ewolucja ras przedhistorycznych, Eugenics Review 1926, Nr. 1, Recenzje W. B. p., „Zagadnienia Rasy“, Warszawa 1926, III, N-o, str. 113—114.

Landau Ludwik, Spis ludności Rosji, Kwartalnik Statyst. 1927, IV, z. 1, str. 237—239.

Lepecki M. B., W selwasach Paragwaju, Przygody z podróży odbytej w roku 1926, Warszawa, Rój 1927, 8°, str. 181.

Loth J., Gibraltar (Zarys geograficzno-polityczny), Przegląd Geogr. 1926, Revue polonaise de Géogr., str. 1—32.

Łaganowski Stefan, Zagadnienie surowców świata, Wiedza i Życie 1927, Nr. 4, str. 59—73.

M. R., Wędrowki ludów australijskich do Ameryki. Przyroda i Technika 1927, z. 3, str. 125.

M. R., Podział polityczny krajów arktycznych oraz kolonizacja i badanie Grenlandji, Przyroda i Technika 1927, z. 2, str. 80—81.

Massalski W., Gospodarka surowcowa a konjunktury przyszłości, Przemysł i Handel 1927, z. 6, str. 185—188.

Massalski W., Nowe badania archeologiczno-historyczne w Mongolji Pn. (Nouvelles recherches en Mongolie septentrionale), Przegł. Geogr. 1926, Revue polonaise de Géogr., str. 134—137.

Mierzyński S., Organizacja rolnictwa i stosunki rolnicze w Stanach Zjedn. A. P., Kraków 1926, str. 113.

Niebrzydowski W., Huragan we Florydzie w dniu 18 września 1926, Wiad. Met. 1926, październik, str. 262—266.

Nittman T. M., W cieniu palm i minaretów (Marokko), Wrażenia z podróży, Poznań 1926, 8°, str. 222.

Neumann W., Austrja w r. 1925, Raporty gospod. placówek zagran. Rzeczposp. polskiej 1926, Nr. 3, Warszawa 1927, str. 63.

Pisuliński A., Szlakiem słońca afrykańskiego, 1927.